

TOMASZAS RÓŻYCKI (*1970) Lenkijos poetas ir vertėjas. Jogailos universitete Krokuvoje studijavo romanų kalbas, dėstė prancūzų kalbą užsienio kalbų mokymo koledže Opolėje (Lenkija). 2005 m. išvertė Stéphane Mallarmé knygą „Un coup de dés jamais n'abolira le hasard“. Publikavo šešias poezijos knygas: „Vaterland“ (1997), „Anima“ (1999), „Chata uimaita“ (2010), „Świat i Antyświat“ (2003), „Dwanaście stacji“ (2004), „Kolonie“ (2006) ir „The Forgotten Keys“ (2007). Jo darbai publikuoti literatūros žurnaluose „Czas Kultury“, „Odra“, „Studium“, „PEN Amerika“ ir vokiečių, bulgarų, lietuvių ir ukrainiečių poezijos antologijose.

Bestiariumas

ROMANO IŠTRAUKA

TOMASZ RÓŻYCKI

– Gerai, Fifakai, gerai! – sušuko Dédé, kai įžengėme į virtuvę, baltą, didelę, šviesią, kurioje ant dujinės viryklės puode kažin kas virė burbuliuodamas, retkarčiais dideliu samčiu pamaišomas Fifako. – Tu maišyk, maišyk. O viriolio įpylei, kaip sakiau?

– Įpyliau, Dédé, įpyliau.

– Ir kaip? – paklausė dédé Jasius, pasukdamas avinėlį ir žvelgdamas į pačią kunkuliuojančių garų gilumą.

– Ot, ir šūdas, atsiprašant, – pasakė Fifakas, patraukdamas pečiais. – Per skysta. Viena akis keliavo jo sprandu, dėbtelėdama į mano pusę, kita buvo kažkur priekyje, garuose, migloje.

– Na, tai skaidriosios įpilk, skaidriosios, – burbtelėjo Dédé.

– Skaidriosios? – susiraukė Fifakas. Bet recepte neparašyta, – parodė į greta gulinčią knygą, aplenktą pilku popieriumi. Pažvelgiau ir atpažinau knygą iš požemio, pilną brėžinių, visokių iliustracijų, šviesiai žaliais puslapiais, šiek tiek susisukusiais nuo garų. – Abraomas nieko nerašo apie skaidriąją, – burbtelėjo Fifakas ir dėbtelėjo.

– Oi, nepradėk, virk nekalbėjęs. Įpilk skaidriosios, sakau tau. Na ir kas, kad nerašo, nepakenks. Receptuose nelabai rasi skaidriosios. Įpilk, įpilk.

– Kaip, Dédé, pasakysi, – pasakė Fifakas ir vėl patraukė pečiais, o paskui atsuko ant taburetės stovėjusį butelį ir įpylė. Ėmė burbuliuoti, birbti, garai šniokšti.

– Tai kas yra? – paklausė Dédé, – kam mane pasikvieteji?

– Turiu į tavo reikalą, – sumurmėjo Fifakas, o jo akys išsipūtė ir netrukus susitraukė. – Ponia Manka kažko nori. Klausiau ko, bet nenorėjo sakyti. Pasakiau, kad užsiėmęs, bet ji užsispyrė.

– Na, gerai, jau einu, – pasakė Dédé ir žengė pirmyn, į laiptinę, kur degė šviesa. Žiūrėjau į Fifaką, uostinėjantį, praėjusį pro mane, apie tai nė nemanantį, ir nubėgusį paskui Dédé, palikusį garais virstantį katiliuką ir miglos apsuptą knygą. Nulipau ir aš laiptais ir pamačiau Dédé, pusbalsiu besikalbantį su chalata dėvinčia moterimi, kurią atpažinau – tai buvo senelės Apolonijos globėja. Dédé užriko:

– Net nepastebi, o taip ieškome! – Tada nususuko ir riktelėjo –Fifakai!

Fifakas kaip tik tą akimirką pasirodė ant laiptų ir įdėmiai klausėsi.

– Klausyk, senei reikia kunigo, eik ir paieškok jo, jis turi pasiruošti, numazgoti ir eiti ten, į antrą aukštą, su Močiute pasikalbėti, žinai, padaryti tuos visus dalykus, kuriuos kunigas daro tokiu atveju! Išvaryti tas dvi, kurios visą laik su vaiku būna, chi, chi. Na, kažką ten kaip kalėdą paimti, senė tikriausiai ką nors duos. – Tai pasakęs šūktelėjo – Ne kitaip, cha!

– Šššš... – ėmė tildyti ponia Mania, pasitaisydama chalata, – visą namą pažadinsi.

– To betrukė, – numojo ranka Dédé, – man tas pats. – Paskui įsikibo poniai Maniai į alkūnę. – Eime, kviečiu pusrytėlio arba aperityvo, arba vakarienės – kas dabar galų gale, kelinta valanda, jau tikriausiai netrukus rytas? Tave irgi kviečiu, – atsisuko į mane ir mostelėjo ranka.

– Mane? – paklausė Fifakas, jau kaip ir bėgęs ieškoti kunigo, bet vis dar nenubėgęs pakankamai toli, nes tuoj pat pasirodė. – Ir mane? – paklausė.

– Šššš, – šįkart ėmė tildyti mano Dédé, nustatydamas grėsmingą veido išraišką, – tyliu, visus pažadinsi, ar nesupranti? Tave vėliau pasikviesiu, kai bus tinkamas metas, o dabar turiu keletą reikalų. Eik jau kunigo, ko lauki? – Užsimojo ranka ore atlikdamas sunkiai paaiškinamą gestą, kad avinėlis siaubingai šovė, dėl ko aš tuoj pat padariau net kelis šokio judesius. Fifakas vėl dingo. O ponia Mania, atsiėmusi alkūnę, pažvelgė į Dédé smerkiančiu žvilgsniu.

– Ėėėė, vėl prisigėrei, visiškai grybauji. Aš niekur nevaikštau tokiu metu, grįžtu į viršų, tuoj kunigas turėtų ateiti.

– Kaip tik dabar geriausias laikas, – prabilo Dėdulytis, bet ji jau bėgo laiptais į viršų, tad jis vėl numojo ranka, išsitraukė iš kišenės savo tuščią,

deja, jau visiškai, bet vis dar įvairiausiomis spalvomis tarsi kaleidoskopas spindintį buteliuką, garsiai nusikeikė ir žengė į savo butą pirmame aukšte.

Aš jam iš paskos, iš paskos šuoliais.

Mano Dédé, žvelgdamas priešais save kibirkščiuojančiu ir nelabai nuovoku žvilgsniu, stovėjo kambario viduryje, iškėlė pirštą ir gestu man nurodė eiti jam iš paskos. Gretimame kambarėlyje uždegė šviesą, ir priešais mano akis atsivėrė neįprastas vaizdas: kampe šalia lango stovėjo lova sujauktais patalais, sugrūstais ir susuktais į keistą gėlę, o likusią kambario dalį iki lubų užėmė lentynos, prikrautos stirtų tamsių ir skaidrių butelių, suguldytų glaudžiai vienas šalia kito tarsi taurieji vynai, bręstantys kažkieno rūsyje ir laukiantys geresnių laikų. Butelių, dažnai apipelijusių ir dulkinų, taip pat spindinčių ir švarių, buvo daugybė. Lentynos, kažin kokio meistro pagamintos laikyti vyno kolekciją, užėmė tris sienas ir buvo tokios aukštos, kad viršuje sudėti buteliai nyko kažkur, jų jau nebegalėjai įžiūrėti. Prie lentynų pastatytos kopėtėlės lengvino prieigą prie tolimiausių girtuoklystės sričių. Bet, geriau įsižiūrėjęs, pastebėjau, kad buteliai, nors ir visi kiek skirtingos formos ir spalvos, – tarp jų buvo nuo degtinės, nuo pieno, nuo limonado, nuo alaus, nuo aliejaus ir acto, nuo vyno ir konjako, viskio, grapos, likerių, nuo šampano ir burbono, nuo porto ir maderos, nuo portveino ir kiaušininio likerio, nuo becherovkos, stumbrinės, šermukšninės, krupniko, nuo mineralinio vandens, nuo svaraininės, nuo midaus, kalvadoso, nuo rakijos ir nuo samanės, nuo pipirinės ir karamelinės, nuo pilstuko ir trauktinės, nuo sulčių, nuo sidro, nuo duonos giros ir nuo grietinės, nuo slyvinės ir romo, nuo palinkos ir nuo spirito, nuo limončelo ir amareto, armanjako ir beržerako, nuo pelyninės, nuo absento ir nuo kokakolos, nuo sakės ir nuo ryžių vyno, nuo arako, nuo pončos, grogo ir goldvaserio, nuo džino, nuo alašo, anyžinės, avietinės, vyšninės, nuo pastiso ir ūzo, nuo sedulinės, nuo brendžio, nuo malibu, nuo krūminės, riešutinės, nuo ratafijos, nuo tekilos, nuo vynspiricio, nuo ruginės, nuo šnapso, nuo šerio, nuo sangrijos ir vermuto, nuo čiočiosano ir martinio, nuo kampario ir nuo kumyso, pusalio, porterio, elio, nuo muskato, rislingo, bordo, nuo burgundo ir tokajaus, nuo Reino, Mozelio vyno, kabernė, soterno, nuo recinos, lagerio, budvaizerio, akvavito, skaidriosios, nuo „Dom Perignon“, nuo odekolono, beržų sulos, agurkų sulčių, nuo sirupo, nuo ricinos, nuo formalino ir atropino, nuo jodo, nuo boro rūgšties, nuo skruzdžių rūgšties, nuo glicerino ir nuo etanolio, nuo herbavitos, nuo kefyro, nuo Lurdo švento vandens, nuo aromatinių

aliejų, nuo klemastino ir aldehido – visi buteliai buvo, deja, tušti. Visi buvo tušti, bet iš visų kyšojo kamštis arba buvo užsukti, užsandarinti skudurėliu, popieriumi, arba užlakuoti raudonu laku, išskyrus kelias žemiausias lentynas – šie savo vietose ilsėjosi atdari.

Dédé paėmė vieną apdulkėjusį žalią butelį nuo vyno, užkimštą susuktu spalvotu skudurėliu, ir iškėlė jį prieš šviesą. Išvydau, kaip pro apdusį, jūržolių spalvos, nelyg iš pasakos, stiklą skverbiasi lempos liepsnelė. Viduje nebuvo nieko. Dabar piršto judesiu manęs paprašė tylos, o tada lėtai atkimšo butelį ir prikišo jo laibą kaklelį man prie ausies.

Iš pradžių išgirdau triukšmą, kažką panašaus į silpną, bet stiprėjantį atodūsi, tolimą kažin kokio bičių spiečiaus dūzginimą. Triukšmas augo, o po minutėlės jau jame galėjau sugaudyti atskirus garsus, krebždesius, brėžčiojimus, džeržginimus. Iš tos bedugnės tarsi iš jūros po akimirkos pradėjo skliti pavieniai garsai, kažin kokie iš tolybių atsklindantys balsai, laiptais bėgančių pėdų bildesys, atidaromų durų girgždesys, traškesiai, smūgio plaktuko garsas, nenustygstančių, nuolat lakstančių vaikų klegesys, griežtas, drausminantis moters balsas. Paskui indų tarškėjimas, stalo įrankių žvangesys, kažin kokie triukšmai ir krebždesiai, riaumojantis, piktas vyro balsas ir vėl kažką kalančio plaktuko stuksėjimas. Taip pat girdėjau, sakyčiau, variklio burzginimą, netolimos gatvės šurmulį, radiją, grojantį penkiasdešimties metų senumo melodiją. „Pisma tvoji polučaja, slyšu ja golos rodnoj“ ir toliau dar kažką rusiškai, ko nebesugebėjau suprasti per traškesius ir kalimą. Visa tai iš lėto niro į tylą, vaitojimas rimo, dalelyčių giesmė baigėsi.

Mano Dédé atkimšo kitą butelį, mažą ir sutrūkinėjusį. Kvapelis, sakyčiau, neišraiškingas, saldokas, kokia nors gėlė, žolė? Pieva? Gėlė, bet nuytusė. Iš jo sklindantis triukšmas iš lėto virto paukščių giesmėmis ir kažkuo, primenančiu vėjo švilpesį šakose. Protarpiais čiulbantys ir čiauškantys paukščiai kažkur tarp šakų, lėti žingsniai žvyro takeliu. Ir po akimirkos dar kažin kas, kažin kas tarp tų garsų, už jų, tarsi duslus, užgniaužtas kūkčiojimas. Paskui man pasirodė, kad ten buvo geležinkelio stoties garsai, minios, vyrų ir moterų šūksniai, vaikų verksmas, juokas, garvežių švilpimas, lokomotyvų pūškavimas, vagonų ratų bildesys, sklido gyvūnų balsai, vištų kudakavimas ir arklių žvengimas, besikalbančiųjų šurmulyš ir besibarančiųjų riksmi, keiksmi ir daugybės kojų čiukšėjimas. Pagaliau galingi trenksmai, atsisveikinančiųjų šauksmai ir tylą, o joje iš pradžių lėtas, o paskui vis greitesnis traukinio ratų bildesys.

Trečiame butelyje buvo tramvajaus skambučio čirškesys ir kažin kieno niūniuojama dainelė, paskui turgaus garsai, šurmulyš ir linksmos draugiškos pašaišos. Kitame – malda, dar kitame – vaikų spygavimas, skalbyklos, spaustuvės, parduotuvės, bažnyčios, batų taisyklos garsai, nežinia kieno balsas, pasakojantis apie vaikystę lyg ir užsienio kalba, bet visiškai suprantama, apie kažin kokius nuotykius, mokyklą, atostogas, darbą, karą, juokingus ir baisius nutikimus, balsas, pasakojantis apie vaikus, apie tėvus, draugus, dėdes ir tetas, apie šventes ir papročius, retkarčiais užtraukiantis dainą, bet visada ne visą, tik įsimintą fragmentą, arba deklamuojantis dalį kokio nors mokyklinio eilėraščio, balsai maišėsi, prisidėjo nauji, o po akimirkos oras jau šaukė tūkstančiu balsų ir garsų, bet visi jie vienu įkvėpimu, kažkuo, kas po akimirkos leidosi nelyg sunkus skrynios dangtis.

– Girdi? – sušuko Dédé, – čia turiu juos visus, visą archyvą, sukauptą buteliuose, supranti? Visą gyvenimą juos rinkau, visą gyvenimą. Dvidešimt metų slankiojau su buteliais. O! – Pažvelgė grėsmingai. – Žinai, kodėl mane kunigu vadina? Juodaskverniu mane laiko? Avinėlis pasišiaušė, aš jau ėmiau trepsėti, bet jis nešovė. Šiek tiek suprakaitavau. Šįkart nešovė.

Atsisėdo. Paniuro, jo barzda nusviro ir ėmė šiek tiek tirtėti. Pasigirdo kažin koks gurgėjimas, burbuliukai iš gilumos.

– Mano darbas. Juodas angelas, juodasnukis. – Nusijuokė, bet kažin kaip rūškanai. – Trys šimtai vienuolika butelių. Ėjau pas visus tuos, kurie turėjo mirti, pas tuos visus iš Rytų, iš Lvovo, iš Stanislavivo, iš Čortkivo, Bučačo, Ovručo, Sambiro, Stryjaus, Kolomijos, Kosivo, Drohobyčo, Truskaveco, Horodoko, Rava Ruskos, iš Glinianų, Mogilianų ir Podolianų, iš Zadvirjos, Zoločivo, Ženivo, Pidhaicių, Chyrivo, Žydačivo, Haličo, Lucko, Rivnės, Kremeneco, Olykos, Dolynos, Zališčykų, Myrhorodo, Nižyno, Kostopilio, Dubno ir Sokalio, iš Ternopilio, Boryslavo ir Nadvirnos, Žuravno, Chodorivo, Verchovynos. Ir kaip kunigas kalbėjau, norėjau suarchyvuoti tai, ką jie žino, supranti, kol dar gyvi, nors jau prikaustyti prie lovos, sergantys, paskutinė galimybė, supranti? Vieną dieną, kai kalbėjau su teta Engandina ir verčiau ją pasakoti ir prisiminti, ji per tuos prisiminimus pradėjo mirti. Mirti. Ir tada aš butelį, stovėjusį prie lovos, butelį nuo bromo vandens pačiupau ir jai prie burnos, supranti, prie burnos. Kad paskutinį atodūšį sugaučiau, nes ji savo dvasią išleidžia. Sugavau dvasią į butelį, supranti? – Dédé žvelgė į mane grėsmingai. O butelį skiaute, atplėšta nuo jos naktinių, užkimšau ir į kišenę.

Kažkas kampe suurzgė, bet nutilo. Mano Dėdė tęsė pasakojimą.

– Nuo to laiko visada su buteliu ir kamščiu išeidavau, visada su buteliu, koks pasitaikydavo po ranka. Ir dabar jų turiu tris šimtus vienuolika. O šis, – paėmė tuščią butelį su užrašu „Leyda“, – nuo vyno iš Naujojo Pasaulio. Šis bus trys šimtai dvyliktas.

Apsidairė. Kampuose ir pasieniais šliaužė, leido seiles, tamsavo, niau-
kėsi ir tirštėjo.

Pranešimas skaitytas 2019 m. liepos 17 d.

Iš lenkų kalbos vertė Rimvydas Strielkūnas